

Slovensko od pádu komunizmu

(2002)

tézy

- Pád komunizmu: v odpore proti komunizmu na Slovensku dominovali kresťania. V prvom desaťročí komunistickej vlády spomedzi všetkých spoločenských skupín obyvateľstva najviac rokov vo väzení strávili kňazi, rehoľníci a roľníci. V poslednom desaťročí komunistickej vlády kresťania zorganizovali najväčšiu petíciu v komunistickom bloku za nastolenie náboženskej slobody (600 tisíc podpisov), vydávali najviac ilegálnych samizdatových časopisov s opozičným obsahom, stále bolo najviac odsúdených do väzenia za marenie dozoru nad cirkvami, 25. marca 1988 katolícki aktivisti zorganizovali v Bratislave najväčšiu demonštráciu za náboženské a občianske práva vo vtedajšom Československu, katolícka cirkev na Slovensku vybudovala podzemnú tajnú cirkev, ktorá patrila k najlepšie vybudovaným v komunistickom bloku.
- Demokratizácia po novembri 1989: demokratizačné zákony a iné opatrenia sa začali po páde komunizmu na Slovensku rovnako ako v Čechách. Viaceré vtedy prijaté zákony o demokratických slobodách platia dodnes na Slovensku aj v Čechách. Pomerne významný vplyv v celej spoločnosti si zachovali bývalí komunisti. Väčšina poslancov slovenského parlamentu zo všetkých doterajších volebných období bola vo svojom živote v komunistickej

strane. Po novembri 1989 sa nikdy neuskutočnil významnejší pokus o postih bývalých komunistov. V roku 2000 bolo založené na ministerstve spravodlivosti Oddelenie pre dokumentáciu zločinov komunizmu ako prvé pracovisko systematicky sa zaoberajúce zločinními komunizmu.

- Samostatnosť Slovenska: Slovenská republika z rokov 1939 – 1945 sa stala traumou slovenských dejín; medzinárodne bola odpísaná pre spojenectvo s nacistickým Nemeckom. Pri vzniku samostatného Slovenska po páde komunizmu bolo potrebné osobitne dbať na demokratické pravidlá, ľudské práva a zahraničnú akceptáciu. Dilema rokov 1990 – 1992: v prieskumoch verejnej mienky sa vždy vyjadrovala za samostatnosť Slovenska iba menšina; majstrím zahraničnej tlače bol vždy skôr proti samostatnému Slovensku; vedeli sme, že Mečiar nie je zárukou ľudských práv a demokratických pravidiel; to bolo najväčšie riziko pre Slovensko, tomu sa dalo čeliť iba dôslednou opozíciou proti Mečiarovi. Preto sa uskutočnilo osamostatnenie Slovenska ako politický zápas, a nie ako ľudová slávnosť.
- Volebný systém: na Slovensku sa zachoval pomerný volebný systém a po voľbách sa vytvárajú rozličné koalíčné vlády; pri hlasovaní v parlamente sa však vytvárajú rozličné koalície, často odlišné od rozdelenia na vládu a opozíciu. Veci týkajúce sa postavenia cirkvi a niektorých etických otázok schválili poslanci KDH, HZDS, SNS, SMK. Takto bol schválený zákon o vrátení majetku cirkvám, zmluva s Vatikánom, uznesenie o etickej a kultúrnej zvrchovanosti členských a kandidátskych krajín Európskej únie. Zákony týkajúce sa ekonomického a politického usporiadania Slovenska spravidla odhlasujú v parlamente poslanci za KDH, SDĽ, SMK, DS.
- Po páde komunizmu bolo treba uskutočniť privatizáciu hospodárstva. Československo malo okrem Sovietskeho zväzu najviac poštátne hospodárstvo (97% HDP sa vytvorilo v štátnych alebo družstevných firmách). Privatizácia vytvárala príležitosť na

obohatenie jednotlivcov, rástla závisť, vynorili sa bohatí jednotlivci s pochybným mravným profilom. Zároveň sa menilo ekonomické prostredie: zanikol východný trh, začala sa globalizácia. Pád komunizmu umožnil globalizáciu. Zmenené ekonomické podmienky, ako aj neschopnosť niektorých nových podnikateľov viedli ku krachu mnohých firiem. Privatizácia nie je stále dokončená.

- V poľnohospodárstve sme umožnili, aby si pôvodní vlastníci alebo ich dedičia vyberali pôdu z družstiev a začali na nej hospodáriť alebo ju prenajali. Na celom Slovensku to urobilo do polovice 90. rokov len asi 4 000 osôb. V druhej polovici 90. rokov viaceré poľnohospodárske družstvá skrachovali a dochádza k prelievaniu pôdy a strojov do nových firiem, ale skutočné súkromné poľnohospodárstvo sa na Slovensku neobnovilo. V poľnohospodárstve pracuje 7% zo zamestnaných osôb, to je približne úroveň západnej Európy.
- Postupne dochádza k zapojeniu slovenského hospodárstva do európskeho a svetového. Na Slovensku budujú nové továrne a obchody alebo kupujú doterajšie firmy veľké svetové spoločnosti ako VW, TESCO, US Steel, Siemens a ďalšie; slovenské pobočky týchto spoločností sú úspešné v rámci ich svetovej siete. Slováci sú úspešní v moderných odboroch, napr. v programátorstve, na viacerých fakultách Karlovej univerzity v Prahe prijímajú (na základe prijímacích skúšok) veľa slovenských študentov. Napriek tomu sa na Slovensku udržuje nezamestnanosť v priemere 18 -20%. Na východnom Slovensku je to až 30%. Nezamestnanosť vedie k emigrácii mnohých zo Slovenska.
- Prvá vláda samostatného Slovenska nevydržala vnútorné pnutie a rozpadla sa, pretože veľa poslancov aj ministrov vládnej koalície (HZDS, SNS) opustilo stranu. Prvý predseda vlády Vladimír Mečiar bol v parlamente odvolaný v apríli 1994. Nastúpila vláda Jozefa Moravčíka, ale Vladimír Mečiar v septembri 1994 vyhral parlamentné voľby a znovu vytvoril vládu. V nasledujúcich vol-

bách, v roku 1998 vyhrala opozícia a vytvorila sa vláda širokej koalície na čele s Mikulášom Dzurindom. Mečiarove vlády skôr inklinovali na Východ, iné vlády skôr na Západ. Všetky zmeny vlád sa uskutočnili v súlade s ústavou.

- V marci 1993 bol v parlamente zvolený za prezidenta kandidát HZDS Michal Kováč. Onedlho prišlo k rozporom medzi ním a Vladimírom Mečiarom. Mečiar sa usiloval zosadiť prezidenta, ale sa mu nepodarilo, nemal ústavnú väčšinu, ktorú ústava vyžaduje. Využil okolnosť, že v Nemecku sa viedlo trestné vyšetrenie proti prezidentovmu synovi Michalovi Kováčovi ml. pre podozrenie z hospodárskeho podvodu. Slovenská tajná služba uniesla Michala Kováča ml. v jeho bydlisku a tajne ho previezla do Rakúska, kde ho zatkla rakúska polícia na základe nemeckého zatykača. Slovenská tajná služba tak chcela kompromitovať prezidenta. Existujú indície, že Vladimír Mečiar vedel o plánoch únosu. V apríli 1996 bol zavraždený bývalý policajt Róbert Remiáš, ktorý bol únoscom Michala Kováča ml. na stope. Riaditeľom tajnej služby bol vtedy Ivan Lexa. Michal Kováč st. vydržal vo funkcii prezidenta do konca funkčného obdobia. Po ňom najskôr nebol zvolený prezident a podľa ústavy prezidenta zastupoval predseda vlády Vladimír Mečiar. Hneď v prvých dňoch udelil amnestiu za únos Michala Kováča ml. V máji 1995 vydali list na podporu prezidenta Kováča katolícki biskupi Ján Sokol, Alojz Tkáč, Rudolf Baláž. Vyšetrenie proti M. Kováčovi ml. neskôr v Nemecku zastavili. Únos M. Kováča ml. otrávil politické ovzdušie na Slovensku, bol začiatkom špirály ďalších hrubých protizákonností a negatívne pôsobí doteraz.
- Na Slovensku bolo vždy populárne členstvo v Európskej únii. Rokovania medzi Slovenskom a EÚ o členstve prebiehajú priaznivo. Napriek tomu slovenský parlament prijal v januári 2002 rezolúciu, v ktorej žiada, aby základné etické otázky (interrupcie, partnerstvá homosexuálov, klonovanie ľudí, eutanázie) zostali vo výlučnej právomoci členských a kandidátskych krajín, nie orgánov EÚ.

V prieskumoch verejnej mienky sa stabilne pohybuje podpora pre členstvo Slovenska v EÚ okolo 75%. Na základe intenzívnej vládnej propagandy stúpila podpora členstva Slovenska v NATO nad 50% respondentov v prieskumoch verejnej mienky. V roku 1999 Slovensko otvorilo svoj vzdušný priestor pre prelety lietadiel NATO proti Juhoslávii. V Afganistane pôsobí malá slovenská vojenská jednotka. Asi 700 slovenských vojakov sa zúčastňuje na mierových operáciách OSN po celom svete.

September 2002